

лирования и охраны природных ресурсов / Н. И. Хумарова // Экономика: проблемы теории та практики: зб. наук. праць. – В 4 т., Том III. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2005, вип. 202. – С. 728 – 737.

6. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : навч. посіб. / О. М. Царенко, О. О. Несве-

тов, М. О. Кадацький. – 2-е вид., стереотип. – Суми : Університетська книга, 2004. – 399 с.

7. Шматько В. Г. Екологія і організація природоохоронної діяльності : навч. посіб. / В. Г. Шматько, Ю. В. Нікітін. – К. : КНТ, 2006. – 303 с.

УДК 504.064.4

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЦИКЛІНГУ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

ДОВГА Т. М.

УДК 504.064.4

Довга Т. М. Теоретико-методичні аспекти оцінки економіко-екологічної ефективності рециклінгу твердих побутових відходів

У статті досліджено основні організаційно-методичні проблеми оцінки економіко-екологічної ефективності рециклінгу побутових відходів, що виникають на сміттєпереробних заводах та комплексах України. Обґрунтовано актуальність впровадження процесу рециклінгу ТПВ та запропоновано власний підхід до класифікації показників оцінки еколого-економічної ефективності рециклінгу побутових відходів в Україні.

Ключові слова: рециклінг ТПВ, показники еколого-економічної оцінки рециклінгу ТПВ, еколого-економічний аналіз рециклінгу ТПВ.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул:** 2. **Бібл.:** 13.

Довга Тетяна Миколаївна – аспірант, кафедра екологічного менеджменту та підприємництва, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

E-mail: afroditha@ua.fm

УДК 504.064.4

Довга Т. Н. Теоретико-методические аспекты оценки экономико-экологической эффективности рециклинга твердых бытовых отходов

В статье исследованы основные организационно-методические проблемы оценки экономико-экологической эффективности рециклинга бытовых отходов, возникающих на мусороперерабатывающих заводах и комплексах Украины. Обоснована актуальность внедрения процесса рециклинга ТБО и предложен собственный подход к классификации показателей оценки эколого-экономической эффективности рециклинга бытовых отходов в Украине.

Ключевые слова: рециклинг ТБО, показатели эколого-экономической оценки рециклинга ТБО, эколого-экономический анализ рециклинга ТБО.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Формул:** 2. **Библ.:** 13.

Довга Татьяна Николаевна – аспирант, кафедра экологического менеджмента и предпринимательства, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)

E-mail: afroditha@ua.fm

UDC 504.064.4

Dovga T. N. Theoretical and Methodological Aspects of the Economic and Environmental Efficiency Valuation of Solid Household Waste Recycling

The basic organizational and methodological problems of the economic and environmental efficiency valuation of solid household waste recycling that can arise in waste processing plants and complexes of Ukraine are investigated in the article. The urgency of implementing solid household waste recycling process was justified. The new approach to the classification of the economic and environmental efficiency valuation indicators of solid household waste recycling in Ukraine was proposed by the author.

Key words: solid household waste recycling, the economic and environmental efficiency valuation indicators of solid household waste recycling, environmental and economic analysis of solid household waste recycling.

Pic.: 2. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 13.

Dovga Tatyana N. – Postgraduate Student, Department of Environmental Management and Business, Kyiv National University named after T. Shevchenko (vul. Volodymyrska, 60, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: afroditha@ua.fm

Пріоритетність глобальних економічних тенденцій у забезпеченні ідеології сталого розвитку економіки України зумовлює необхідність формування парадигми економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної стабільності. Одним із детермінантних напрямів забезпеченості їх триєдиної єдності є розвиток та удосконалення сфери твердих побутових відходів (ТПВ) України як концепції комплексного використання їх ресурсоцінної складової з метою забезпечення економіко-екологічної ефективності повернення її у виробничі процеси.

Найважливішими етапами на шляху впровадження та розвитку рециклінгу побутових відходів в Україні виступають процедури аналізу та оцінки їх економіко-екологічної ефективності. Це надзвичайно складна проблема, суть якої полягає у вартісному вимірі впливу процесу переробки на довкілля та виявлення взаємозв'язку

між екологічною та економічною складовими процесу. Однак вагомою перешкодою у вирішенні цієї проблеми є те, що не завжди соціальні та екологічні наслідки господарювання, які являються складовою економіко-екологічною ефективності, піддаються кількісному обчисленню і не можуть бути вартісного виміру. Існуючі підходи до визначення екологічної та економічної ефективності переробки побутових відходів характеризуються недосконалістю, роздільністю та відсутністю інтегральної методики її оцінки.

Метою статті є виявлення основних організаційно-методичних проблем оцінки економіко-екологічної ефективності рециклінгу побутових відходів, що виникають на сміттєпереробних заводах та комплексах України.

Обґрунтовано актуальність впровадження процесу рециклінгу ТПВ і запропоновано власний підхід

до класифікації показників оцінки еколого-економічної ефективності рециклінгу побутових відходів в Україні.

Економічні та методико-організаційні проблеми, пов'язані з переробкою ТПВ, досліджували багато зарубіжних і вітчизняних авторів. Дослідженням теоретико-методологічних та організаційно-методичних засад управління побутовими відходами, проблемами їх переробки та заходам підвищення еколого-економічної ефективності діяльності в сфері управління побутовими відходами займалися такі вітчизняні вчені як Б. М. Данилишин, І. С. Дулін, А. Ф. Денисенко, Н. Т. Гринів, Ю. В. Зима, О. П. Ігнатенко, О. Г. Кавиршин, А. М. Коваленко, В. С. Міщенко, О. В. Мороз, В. Г. Петрук, П. В. Писаренко, В. В. Скіра, І. С. Скороход, Ю. Ю. Туниця, Т. І. Шевченко, В. О. Юрескул. Серед відомих іноземних учених, які досліджували екологічні проблеми і сталий розвиток, можна назвати Г. Дейлі, Дж. Медоуза, Т. Панайоту, К. Гофмана, Д. Гросмана, Н., Robin Murrey, Winston Porter, Robert Steuteville, David Folz, Mick Mercer, Bill Wood, Ken Chilton, Doron Lavee.

Екологічно-економічну ефективність рециклінгу ТПВ слід розглядати в контексті сукупного результату процесу переробки відходів побуту з урахуванням впливу такого процесу на якісний стан довкілля. Методика визначення еколого-економічної ефективності рециклінгу ТПВ базується на системі взаємопов'язаних економічних, еколого-економічних та екологічних показників. Їх основним завданням є оцінка економічних результатів господарської діяльності та антропогенних змін довкілля в цілому.

Дослідження аналітичної роботи на сміттєпереробних підприємствах України показало, що економічний аналіз еколого-економічної ефективності рециклінгу ТПВ в умовах переходу до сталого розвитку на принципах екологічної безпеки та вторинного ресурсоспоживання має багато недоліків, є складним та громіздким. Враховуючи вищевказане, актуальною проблемою вдосконалення обліково-аналітичного, інформаційного та організаційного забезпечення управління на сміттєпереробних підприємствах є обґрунтування теоретико-методичних та організаційно-практичних засад аналізу динаміки та еколого-економічної ефективності рециклінгу ТПВ як основного показника переробки ТПВ. Теоретико-методологічні основи аналізу еколого-економічної ефективності рециклінгу ТПВ наведено на *рис. 1*.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що метою аналізу ефективності рециклінгу ТПВ на сміттєпереробних підприємствах України є формування інформаційної бази менеджменту та управлінському персоналу щодо динаміки рециклінгу ТПВ і утворення ВС; виявлення закономірностей та тенденцій ефективності переробки та утилізації ТПВ; виявлення факторів впливу на ці процеси, а також пошук невикористаних резервів підвищення ефективності рециклінгу ТПВ; контроль за виконанням. Проте слід акцентувати увагу на тому, що на вищевказаних підприємствах майже не застосовується еколого-економічний аналіз рециклінгу та фактично не відбувається розрахунок відвернутих екологічних збитків та економії первинного ресурсу.

Насамперед, це пов'язано з тим, що в Україні, як і в більшості пострадянських країн, дослідження сутності економіко-екологічних показників та ступеню їх впливу на результати діяльності розпочато відносно недавно та в недостатньому обсязі апробовані в усіх галузях. Поряд з цим відсутність методологічної бази еколого-економічного аналізу та різноманітність підходів до визначення показників, а також неможливість оцінки впливу екстерналій на виробничу діяльність підприємства та його природоохоронні заходи майже унеможливають його застосування. До числа найважливіших методологічних проблем, пов'язаних з організацією еколого-економічного аналізу на сміттєпереробних підприємствах України, також слід віднести відсутність стандартів та інструкцій поетапної інтеграції цього виду аналізу в загальну систему економічного аналізу господарської діяльності.

Зважаючи на відсутність єдиного підходу до зазначених проблем, з метою урегулювання понять та стандартизації процедур, під методикою еколого-економічного аналізу ефективності рециклінгу ТПВ слід розуміти сукупність спеціальних способів, методів, операцій і прийомів, направлених на виявлення та вивчення сукупності взаємозв'язків та взаємозалежностей, які стосуються господарської діяльності та процесів природокористування. Поряд з цим відносна новизна еколого-економічного аналізу рециклінгу ТПВ як частини комплексного економічного аналізу обумовлює необхідність його конкретизації та доповнення ряду його інструментів. Види еколого-економічного аналізу рециклінгу ТПВ зображено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Види еколого-економічного аналізу ефективності рециклінгу ТПВ*

Класифікаційна ознака	Вид аналізу
Час	– ретроспективний; – оперативний; – перспективний
Спосіб проведення	1. На основі розрахунково-аналітичних (кількісних методів): – аналіз коефіцієнтів; – вертикальний; – трендовий (горизонтальний) аналіз; – системний; – моделювання. 2. На основі евристичних (якісних) методів: – експертних оцінок; – інші
Користувачі результатів	– зовнішній; – внутрішній

* Складено автором.

Поряд з цим, якщо показники, що використовуються для аналізу успішності фінансово-господарської діяльності підприємства, добре відомі та давно використовуються, то характеристики еколого-економічної та природоохоронної діяльності знаходяться на стадії розробки. Новим стимулом дослідження в цій галузі стало прийнят-

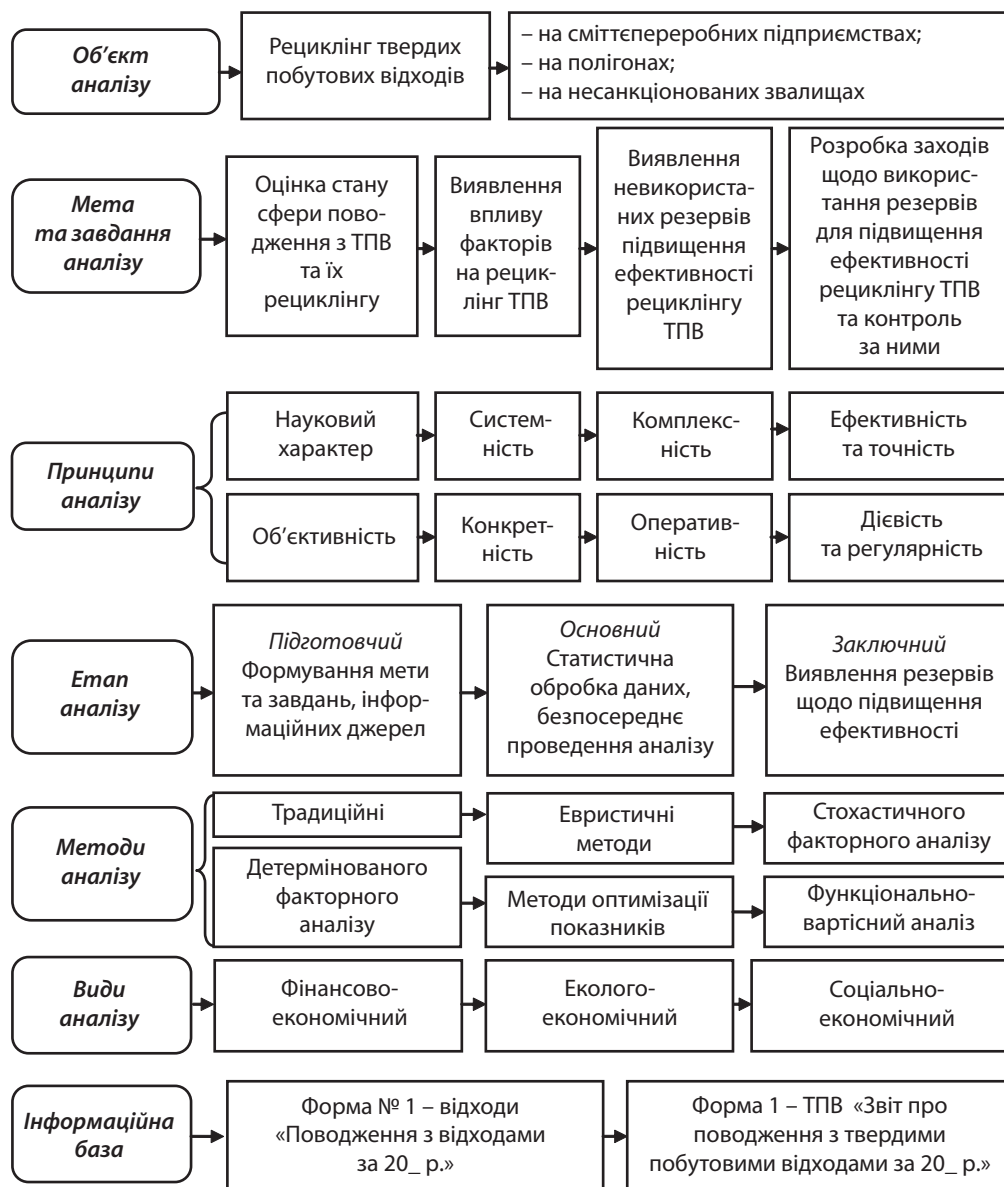

Рис. 1. Теоретико-методичні основи аналізу економіко-екологічної ефективності ТПВ (розроблено автором)

Таблиця 2

Основні групи еколого-економічних показників оцінки ефективності рециклінгу ТПВ *

Класифікаційна ознака	Групи показників
Сфера аналізу	– економічні; – екологічні; – соціальні; – показники безпеки (шкоди)
Спосіб вираження	– якісні; – кількісні; – безрозмірні
Походження	– первинні; – вторинні (похідні)
Спосіб розрахунку	– ланцюгові; – базисні; – натуральні; – відносні
Стадія визначення	– проектні (планові); – виробничі (експлуатаційні); – прогнозовані

* Складено автором.

тя стандарту ISO 14031 «Посібник з оцінки екологічних показників діяльності організацій», який регламентує використання екологічних показників в організації систем екологічного менеджменту. Так, еколого-економічні показники рециклінгу ТПВ за різними ознаками можна поділити на декілька основних груп (табл. 2).

Обґрунтування та оцінка еколого-економічної ефективності рециклінгу ТПВ є основою економічного методу управління пробкою побутових відходів. Оцінка такої ефективності здійснюється за соціальними, екологічними, економічними, соціально-економічними, еколого-економічними результатами (ефектами).

Соціальні ефекти рециклінгу ТПВ передбачають скорочення захворюваності людей, зростання тривалості їх життя, умови життєдіяльності нинішнього та майбутніх поколінь, збереження пам'ятників природи та історичних цінностей. Економічні ефекти полягають у скороченні збитків, що завдаються природі, економії витрати природних ресурсів, зниження забруднення довкілля, зростання продуктивності фауни, підвищення працездатності людей.

Екологічні результати (ефекти) – це зниження негативних впливів на природу, покращання стану флори та фауни, зменшення витрати природних ресурсів. Соціально-економічні результати (ефекти) оцінюються за комплексними показниками покращання рівня життя людей, ефективності суспільного виробництва, зростання національного багатства країни. Еколого-економічні результати – це економія первинних природних ресурсів, зменшення збитків, що завдаються довкіллю [9, с. 16].

Оцінка екологічної та соціально-економічної ефективності використання ТПВ як вторинних ресурсів і залучення їх у господарський оборот проводиться шляхом визначення економічного ефекту наслідків переробки твердих побутових відходів та економічної ефективності витрат на залучення відходів у промислову переробку. При цьому необхідно виділяти суспільний ефект, отриманий від залучення в господарський оборот твердих побутових відходів у масштабі усього національного господарства, і економічний ефект від використання відходів на конкретному суб'єкті об'єкті.

Економічна ефективність використання твердих побутових відходів на підприємстві визначається шляхом віднесення приросту прибутку за рахунок реалізації або використання відходів для виробництва продукції на підприємстві до сумарних інвестицій по кожному переділу збору, підготовки і переробки відходів в конкретний вид продукції. Показники оцінки ефектів рециклінгу ТПВ наведено на *рис. 2*.

Економічна ефективність ($E_{екн}$) від рециклінгу ТПВ на сміттєпереробних підприємствах являє собою вартісну оцінку процесу переробки твердих побутових відходів з утворенням вторинної сировини. При цьому результатом розрахунку виступає сума таких показників:

- ✦ пропорційна плата відповідно до обсягу утворення з продуцентів побутових відходів за рахунок покращання якості послуг з поводження з ними;
- ✦ зростання податкових платежів від розширення діяльності підприємств у сфері поводження з відходами;
- ✦ виручка від реалізації вторинної сировини, утвореної в результаті рециклінгу ТПВ [8, с. 56].

Екологічна ефективність ($E_{екл}$) реалізації механізму рециклінгу ТПВ відображає вплив функціонування цього процесу на довкілля. У поняття екологічного ефекту від впровадження механізму рециклінгу з отриманням вторинної сировини включається:

- ✦ загальна величина відверненого екологічного збитку;
- ✦ оцінка розміру відверненого екологічного збитку за результатами природоохоронних ініціатив від забруднення повітря та водних ресурсів;
- ✦ оцінка розміру відверненого екологічного збитку за результатами природоохоронних ініціатив від забруднення ґрунтів несанкціонованими звалищами та полігонами.

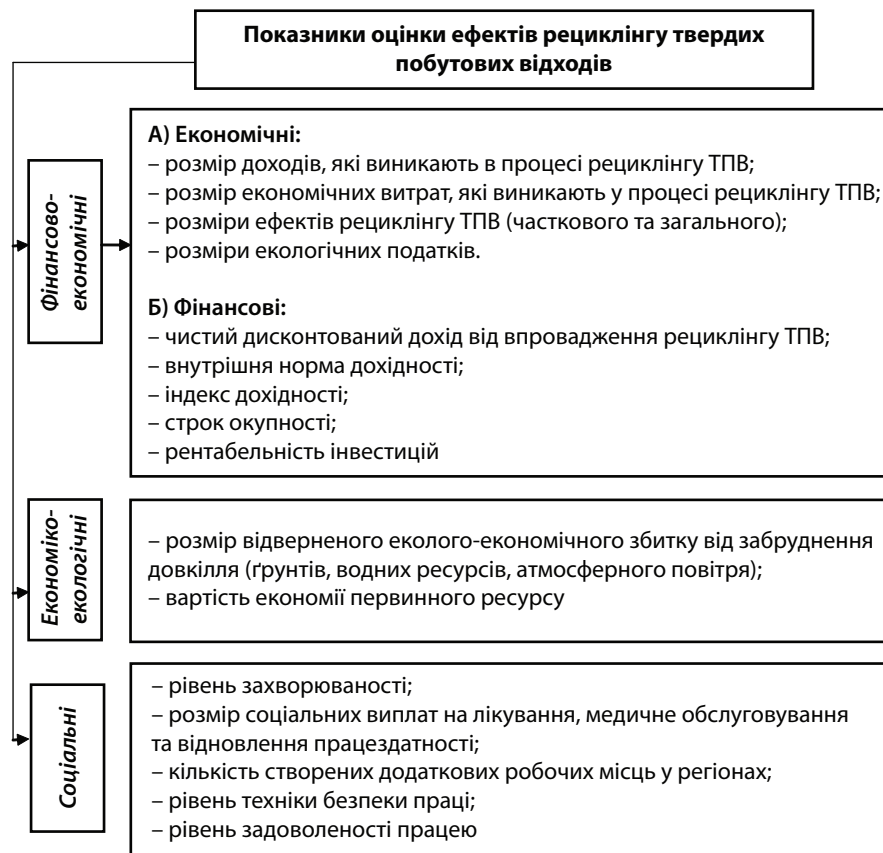

Рис. 2. Групування показників оцінки ефектів від рециклінгу ТПВ *

* Складено автором за матеріалами [5 – 6].

Методика еколого-економічної оцінки рециклінгу ТПВ здійснюється за системою показників, наведених у табл. 3.

З метою покращення оцінки екологічної ефективності від впровадження та реалізації рециклінгу побутових відходів до вартісної оцінки відверненого збитку природних ресурсів на загальнодержавному рівні слід додати показник економії (перевитрат) природних ресурсів регіону, які забезпечують виробництво, у результаті використання вторинної сировини з рецикльованих побутових відходів. Він дасть змогу оцінити ступінь залучення первинного ресурсу та в динаміці проаналізувати тенденцію щодо його використання. Показник виступатиме базисом для пошуку резервів підвищення економіко-екологічної ефективності рециклінгу ТПВ та розрахунку надлишкових витрат (економії) первинної сировини.

Соціальна ефективність (E_{cy}) від рециклінгу ТПВ на місттепереробних підприємствах відображає результат для суспільства, який направлений на збереження стану здоров'я населення як наслідок від ліквідації та запобігання утворення звалищ та полігонів без отримання прибутку. Соціальна ефективність від скорочення захворюваності

населення завдяки запобіганню чи мінімізації забруднення довкілля та застосуванню інших природоохоронних методів визначається як сума таких результатів:

- ✦ запобігання втратам та простоям виробництва продукції за час хвороби працівників, зайнятих у сфері матеріального виробництва;
- ✦ скорочення суми виплат з фондів соціального страхування за період тимчасової та постійної непрацездатності робітникам і службовцям, які захворіли на підставах, пов'язаних із забрудненням довкілля;
- ✦ скорочення витрат у сфері охорони здоров'я на лікування працівників від хвороб, викликаних забрудненням довкілля.

Слід наголосити, що труднощі розрахунку соціальної ефективності полягає у відсутності регіональної статистики про кількість випадків захворювання населення, пов'язаних безпосередньо з забрудненням довкілля.

У контексті ефективного використання рециклінгу побутових відходів з урахуванням економічного, екологічного та соціального ефектів, які при цьому виникають, та з метою їх оцінки можна запропонувати показник ін-

Таблиця 3

Показники еколого-економічної оцінки ефектів рециклінгу ТПВ *

Показник	Формула обрахунку	Умовні позначення
Розмір ефекту від вивільнення ґрунту під відходами	$Ez = \sum_{i=1}^n (N + Wr) \cdot S_i$	N – нормативна ціна землі, грн/га; W_r – витрати на рекультивацию землі, грн/га; S_i – площа землі, що звільнюється на i -му об'єкті, га
Розмір ефекту від збільшення відрахувань до бюджету з прибутку підприємств	$E_p = \sum_{i=1}^n (\Delta P \cdot C)$	ΔP – додатковий прибуток від реалізації вторинної сировини з побутових відходів; C – ставка податку на прибуток
Розмір ефекту від поліпшення екологічного стану у регіоні за рахунок зростання переробки відходів	$E_{el} = \sum_{i=1}^n \Delta X_{ir}$	ΔX_{ir} – відвернений екологічний збиток на i -му об'єкті від впровадження заходів з рециклінгу відходів
Розмір ефекту за рахунок створення нових робочих місць і зменшення виплат по безробіттю	$E_s = \sum_{i=1}^n \Delta V_i$	ΔV_i – величина зниження виплат по безробіттю з фонду зайнятості i -го населеного пункту (регіону) за визначений період
Розмір ефекту від зменшення плати за полігонну утилізацію ТПВ	$\Delta J = J_1 - J_2$	J_1 – плата за розміщення неутілізованих відходів, грн; J_2 – плата за забруднення довкілля в процесі рециклінгу ТПВ, грн
Розмір ефекту від зниження витрат на транспортування відходів на полігони	$E_t = m \cdot w_t \cdot h$	m – маса відходів, які перевозять на сховища, тонн; w_t – вартість транспортування 1 тонни відходів на 1 км, грн/т-км; h – відстань транспортування, км
Сума економічного збитку від забруднення довкілля під час рециклінгу ТПВ	$\Delta W_{вуп} = \sum_{i=1}^n \Delta Q_{rec,i} \cdot y_{rec,i}$	$Q_{rec,i}$ – зміна обсягу використаного ресурсу i -го виду під час рециклінгу ТПВ, т; $y_{rec,i}$ – питомий економічний збиток від видобутку, оброблення, використання у виробництві ресурсу i -го виду, грош. од./т; n – кількість видів використаних ресурсів, од.
Відвернений економічний збиток від забруднення довкілля внаслідок економії природних ресурсів	$\Delta Y_{rec} = \sum_{i=1}^q \Delta E_i \cdot y_{rec,i}$	ΔE_i – обсяг зекономленого природного ресурсу i -го виду, т; $y_{rec,i}$ – питомий економічний збиток від видобутку, обробки, транспортування, використання у виробництві, утилізації відходів i -го виду ресурсу, грош. од./т; q – кількість видів зекономленого ресурсу, од.

* Складено автором за матеріалами [11, с. 6].

тегрованої ефективності (IE). З метою оцінки взаємодії результатів підприємницької діяльності сміттєпереробних заводів, впливу на довкілля та на здоров'я населення показник інтегрованої ефективності сумує результати економічного ($E_{екн}$), екологічного ($E_{екл}$) та соціального ($E_{су}$) ефектів, які можуть бути виражені у вартісній формі та відносить їх до сукупних капітальних ($B_{кан}$) і поточних витрат ($B_{ном}$) щодо впровадження процесу рециклінгу ТПВ, враховуючи коефіцієнт дисконтування (i):

$$IE = \frac{E_{екн} + E_{екл} + E_{су}}{B_{ном} + B_{кан} \cdot i} \quad (1)$$

У контексті ефективності рециклінгу та використання вторинної сировини особливою відмінністю показника інтегрованої ефективності є його багатогранність та багатофакторність, адже, не зважаючи на те, що складові екологічної, економічної та соціальної ефективності різні за змістом, але вони мають одну мету – досягнення високої ефективності для забезпечення сталого розвитку індустрії сміттєпереробки.

Поряд з цим, еколого-економічний результат від впровадження та використання рециклінгу ТПВ на сміттєпереробних заводах України пропонується розраховувати за формулою, що враховує завдані та відвернені економічні збитки від забруднення довкілля, пов'язані з впровадженням та використанням рециклінгу ТПВ:

$$Eff_{rec} = Z_w^{rec} - Z_s^{rec} \quad (2)$$

де Z_w^{rec} – економічні збитки від забруднення довкілля, що можуть бути відвернені при використанні рециклінгу ТПВ грн; Z_s^{rec} – економічні збитки від забруднення довкілля, що пов'язані з впровадженням рециклінгу ТПВ: виробництвом, експлуатацією та утилізацією устаткування для рециклінгу ТПВ, грн.

ВИСНОВКИ

Потенційно стратегічним напрямом повторного залучення сировини та ресурсів в систему «виробництво – споживання» на основі збалансованості співіснування природного середовища, держави і суспільства є розвиток системи рециклінгу побутових відходів, який забезпечує формування національного ринку вторинної сировини. Однак недоліки функціонування чинного організаційно-економічного механізму та низький рівень екологічної культури стримують розвиток рециклінгу ТПВ, наслідком чого стають колосальні втрати ресурсних можливостей. Реформування сфери рециклінгу на основі консолідації національного та міжнародного законодавства, формування важелів інвестиційної привабливості галузі, уніфікація та стандартизація нефінансової екологічної звітності підприємств з переробки ТПВ, впровадження екологічної освіти та інформатизації – це потенційні чинники розвитку сфери рециклінгу, які забезпечать євроінтегрований розвиток саме такої системи поводження з відходами побуту в Україні, яка буде гарантованим базисом економіко-екологічної ефективності їх переробки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідь України до Конференції ООН зі Збалансованого (Сталого) Розвитку «Ріо +20: Майбутнє, якого ми хочемо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ecoleague.net/34903999-188.html>
2. **Купалова Г. І.** Екологічна відповідальність бізнесу в контексті Глобального договору. Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу / Г. І. Купалова // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 25 листопада 2010 р. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – С. 20 – 22.
3. **Мазунин С. Н.** Механизм финансирования вовлечения муниципальных отходов в хозяйственный оборот / С. Н. Мазунин // Современные проблемы и перспективы развития финансовой и кредитной сфер экономики России XXI века : Сб. науч. статей / под ред. Ю. В. Рожкова. – Хабаровск, 2006. – С. 164 – 169.
4. **Мищенко В. С.** Світ відходів і Україна в ньому / В. С. Мищенко // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. – № 25. – С. 3 – 4.
5. **Нурсеитов Б. Е.** Эколого-экономическая эффективность переработки твердых бытовых отходов (на примере Южно-Казахстанской области) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. эк. наук: спец. 08.00.19 «Экономика природопользования и охрана окружающей среды» / Б. Е. Нурсеитов. – Алматы, 2009. – 28 с.
6. **Нурсеитов Б. Е.** Система показателей оценки эколого-экономической эффективности использования твердых бытовых отходов / Б. Е. Нурсеитов // Международная научно-практическая конференция ЮКГИ им. М. Сапарбаева «Наука и образование на современном этапе». – Шымкент, 2005. – Т. II. – С. 274 – 276.
7. Системы обращения с ТБО в украинских городах, роль городского населения в раздельном сборе мусора и рекомендации для органов местного самоуправления. – М. : ПРООН / МПВСР, 2011. – 47 с.
8. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2011 рік [Електронний ресурс] // http://www.minregion.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=1765:аналіз-стану-сфери-поводження-з-побутовими-відходами-в-україні-за-2011-рік&Itemid=205&lang=uk
9. **Удальцова Н. Л.** Организационно-экономический механизм функционирования сферы переработки вторичного сырья (на примере лома и отходов черных металлов) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. эк. наук: спец. спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – Промышленность)» / Н. Л. Удальцова. – Москва, 2012. – 26 с.
10. Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду / В. С. Мищенко, Г. П. Виговська, Ю. М. Маковецька, Т. Л. Омеляненко. – К. : «Лазурит-Поліграф», 2012. – 120 с.
11. **Фёдоров М. А.** Разработка организационно-экономического механизма комплексного решения проблем промышленной переработки твердых бытовых отходов (на примере Московской области) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика) / М. А. Фёдоров. – Москва, 2012 – 20 с.
12. **Шуварикова Е. В.** Организационно-экономический механизм управления использованием вторичных

ресурсов в регионе : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика) / Е. В. Шуваринова. – Пермь, 2010. – 20 с.

13. Rifkin J. Die dritte industrielle Revolution. Die Zukunft der Wirtschaft nach dem Atomzeitalter, Campus Verlag, Frankfurt am Main / New York, 2011. – 303 p. 3. Towards a Green

Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. UNEP.2011. – 631 p. – Режим доступа : <http://www.unep.org/greenecconomy/>

Науковий керівник – д-р экон. наук, проф., завідувач кафедри екологічного менеджменту та підприємництва Київського національного університету ім. Т. Шевченка
Купалова Г. І.

УДК 658:656.072

ФОРМИРОВАНИЕ ОБЪЕКТА ПРИ УПРАВЛЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ РАБОТЫ ПАССАЖИРСКИХ АВТОБУСНЫХ СТАНЦИЙ

ДМИТРИЕВ И. А., ЩЕБЛЫКИНА К. А.

УДК 658:656.072

Дмитриев И. А., Щеблыкина К. А. Формирование объекта при управлении эффективностью работы пассажирских автобусных станций

В статье предложен состав и содержание объекта при управлении эффективностью работы пассажирских автобусных станций. Формирование объекта управления представлено с помощью процессного подхода. Обосновано, что эффективная работа ПАС формируется с помощью финансовых процессов, процессов работы с персоналом, с клиентами и основных процессов ПАС. С помощью методологии IDEFO разработана модель объекта управления.

Ключевые слова: объект управления, эффективность работы ПАС, процессный подход, сбалансированная система показателей.

Рис.: 4. **Библ.:** 21.

Дмитриев Илья Андреевич – доктор экономических наук, профессор, декан факультета управления и бизнеса, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет (ул. Петровского, 25, Харьков, 61002, Украина)

Щеблыкина Кристина Анатольевна – аспирантка, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет (ул. Петровского, 25, Харьков, 61002, Украина)

УДК 658:656.072

UDC 658:656.072

Дмитрієв І. А., Щеблукіна Х. А. Формування об'єкта при управлінні ефективністю роботи пасажирських автобусних станцій

Dmitriev I. A., Shchablykina K. A. Formation of the Object in the Business Performance Management on the Passenger Bus Station

У статті запропоновано склад і зміст об'єкта при управлінні ефективністю роботи пасажирських автобусних станцій. Формування об'єкта управління представлено за допомогою процесного підходу. Обґрунтовано, що ефективна робота ПАС формується за допомогою фінансових процесів, процесів роботи з персоналом, з клієнтами та основних процесів ПАС. За допомогою методології IDEFO розроблено модель об'єкта управління.

The condition and the content of object in business performance management on the passenger BS have been suggested in article. The management object forming is presented with the help of process approach. It has been that the business performance on passengers BC is formed as the result of financial, work processes with the personnel, with clients and the main processes. The object's model of the business performance management at BS was developed using the IDEFO methodology.

Ключові слова: об'єкт управління, ефективність роботи ПАС, процесний підхід, збалансована система показників.

Key words: management object, business performance of passengers BS, process approach, balanced scorecard.

Рис.: 4. **Бібл.:** 21.

Рис.: 4. **Бібл.:** 21.

Дмитрієв Ілля Андрійович – доктор економічних наук, професор, декан факультету управління та бізнесу, Харківський національний автомобільно-дорожній університет (вул. Петровського, 25, Харків, 61002, Україна)

Щеблукіна Кристина Анатоліївна – аспірантка, Харківський національний автомобільно-дорожній університет (вул. Петровського, 25, Харків, 61002, Україна)

Dmitriev Ilya A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Dean of the Faculty of Management and Business, Kharkiv National Automobile and Highway University (vul. Petrovskogo, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Shchablykina Kristina A. – Postgraduate Student, Kharkiv National Automobile and Highway University (vul. Petrovskogo, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Жесткие условия конкуренции и перенасыщение рынка товарами и услугами привели к тому, что для повышения эффективности предприятия не будет достаточным увеличение объемов производства, поскольку товары и услуги не будут раскупаться. Поэтому поиск путей повышения эффективности деятельности предприятий является стратегическим направлением развития народного хозяйства.

В связи с тем что, пассажирский транспорт является непродуцирующей сферой народного хозяйства, которая направлена на удовлетворение потребностей

населения в перевозках, эффективность его функционирования является необходимым условием стабилизации и структурных изменений всего хозяйственного комплекса. Для этого необходимо управление.

В общем виде управление представляет собой управляемую подсистему, воспринимающую управляющее воздействие со стороны управляющей подсистемы (органа управления). Эффективность управленческих воздействий зависит от того, насколько правильно определен объект. Поэтому возникает задача по обоснованию объекта при управлении эффективностью работы ПАС.